

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง
ในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
Factors related to oral health care behavior of village public health,
Kantang district, Trang province.

(Received: June 7,2025 ; Revised: June 18,2025 ; Accepted: June 21,2025)

ขวัญจิรา บุญเดช¹ จันทร์จारी เกตุมาโร²
Khwanjira Boondech¹ Chanjaree Getmaro²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้วิจัยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนาภาคตัดขวาง เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 205 คน เครื่องมือแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน กำหนดระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 36 – 45 ปี สถานภาพสมรสส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท ประสบการณ์การเป็น อสม. ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี ข้อมูลปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ของกลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พบว่า โดยภาพรวมมีการรับรู้ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมอยู่ในระดับสูง (M = 4.17, SD = 0.47) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยนำอยู่ในระดับสูง (M = 3.82, SD = 0.51) ปัจจัยเอื้ออยู่ในระดับสูง (M = 4.41, SD = 0.59) และปัจจัยเสริมอยู่ในระดับปานกลาง (M = 4.29, SD = 0.62) ในส่วนของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองโดยภาพรวมมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองอยู่ในระดับสูง (M = 4.04, SD = 0.54) และพบว่าปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรังโดยภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก (r = 0.797** , p-value 0.001) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง

Abstract

This study was a descriptive cross-sectional research aimed at investigating personal factors, predisposing factors, enabling factors, reinforcing factors, and self-oral health care behaviors among village health volunteers in Kantang District, Trang Province. The study also examined the relationship between predisposing, enabling, and reinforcing factors and self-oral health care behaviors among the volunteers. The sample consisted of 205 participants. The research instrument was a questionnaire divided into three parts: Part 1 – personal factors; Part

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง Corresponding Author: Khwanjira Boondech E-mail address: 6624782238@rumail.ru.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2 – predisposing, enabling, and reinforcing factors; and Part 3 – self-oral health care behavior. The questionnaire had a reliability coefficient of 0.98. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson’s correlation coefficient, with a significance level set at 0.05.

The results showed that most of the village health volunteers were female, aged between 36–45 years, married, with the highest education level being upper secondary school/vocational certificate. Most families had an average monthly income between 10,000–15,000 baht, and most volunteers had 1–5 years of experience. Overall, the participants had a high level of perception of predisposing, enabling, and reinforcing factors ($M = 4.17$, $SD = 0.47$). Specifically, predisposing factors were at a high level ($M = 3.82$, $SD = 0.51$), enabling factors were high ($M = 4.41$, $SD = 0.59$), and reinforcing factors were moderate ($M = 4.29$, $SD = 0.62$). The overall level of self-oral health care behavior was high ($M = 4.04$, $SD = 0.54$). Furthermore, there was a statistically significant and very high correlation between predisposing, enabling, and reinforcing factors and self-oral health care behaviors ($r = 0.797^{**}$, $p = 0.001$) with a significance level set at 0.05

Keywords: Village health volunteers, Self-oral health care behavior

บทนำ

รายงานการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 9 พ.ศ. 2566 กลุ่มวัยทำงานอายุ 35 - 44 ปี ปัญหาหลักที่พบคือการสูญเสียฟัน โดยพบวัยทำงานมีการสูญเสียฟันร้อยละ 83.9 เฉลี่ย 3.5 ซี่ต่อคน และมีภาวะเหงือกอักเสบร้อยละ 81.0 โดยร้อยละ 51.8 เกิดร่วมกับหินน้ำลายส่วนโรคปริทันต์อักเสบที่มีการทำลายอวัยวะปริทันต์เกิดเป็นร่องลึกปริทันต์พบร้อยละ 32.6 มีรากฟันผุเพียงซี่ ร้อยละ 67.1 เฉลี่ย 9.1 ซี่ต่อคน ค่าดัชนีรากฟันผุจุด (Root caries index) ร้อยละ 28.5 ซึ่งสูงกว่าการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ที่พบรากฟันผุเพียงซี่ร้อยละ 57.1 เฉลี่ย 5.9 ซี่ต่อคน และ พบความชุกของโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา ร้อยละ 52.9 เฉลี่ย 1.6 ซี่ต่อคน โดยพบความชุกในภาคกลางและภาคใต้มากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเมื่อพิจารณาความจำเป็นในการรับการป้องกันรักษา ตามสภาวะโรคฟันผุและการสูญเสียฟันพบว่าวัยทำงานต้องได้รับการอุดฟันร้อยละ 80.9 และจำเป็นต้องใส่ฟันเทียมชนิดถอดได้บางส่วนร้อยละ 41.5 สัดส่วนประชากรกลุ่มวัยทำงานที่เคยรับบริการทันตกรรมในรอบปีที่ผ่านมา ลดลงจากร้อยละ 42.3 ในการสำรวจครั้งที่ 8 เป็นร้อยละ 33.4 เฉลี่ยคนละ 1.7 ครั้ง ด้วยเหตุผล

หลักคือ รู้สึกมีความผิดปกติร้อยละ 44.0 และต้องการตรวจสุขภาพช่องปากโดยยังไม่มีอาการร้อยละ 29.6

สุขภาพช่องปากโดยรวมของประชาชนในจังหวัดตรัง พบว่า กลุ่มก่อนวัยสูงอายุและวัยสูงอายุมีอัตราฟันแท้ใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ ร้อยละ 78.21 และ 50.40 ตามลำดับ มีอัตราฟันหลังใช้งานที่เหมาะสม (ไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ) ร้อยละ 28.80 และ 13.50 ตามลำดับ และมีอัตราฟันแท้ใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ และฟันหลังใช้งานไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ ร้อยละ 32.42 และ 13.50 ตามลำดับ¹

สุขภาพช่องปากโดยรวมของประชาชนในอำเภอกันตัง พบว่า กลุ่มก่อนวัยสูงอายุและวัยสูงอายุมีอัตราฟันแท้ใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ ร้อยละ 64.96 และ 31.98 ตามลำดับ มีอัตราฟันหลังใช้งานที่เหมาะสม (ไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ) ร้อยละ 34.19 และ 27.93 ตามลำดับ และมีอัตราฟันแท้ใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ และฟันหลังใช้งานไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ ร้อยละ 29.40 และ 13.66 ตามลำดับ (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) โดยเมื่อเทียบกับสุขภาพช่องปากโดยรวมของอำเภอกันตัง พบว่า มีอัตราฟันแท้ใช้งานได้ไม่น้อยกว่า 20 ซี่ อัตราฟันหลังใช้งานที่เหมาะสม (ไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ) อัตราฟันแท้ใช้งานได้ไม่น้อย

กว่า 20 ปี และฟันหลังใช้งาน ไม่น้อยกว่า 4 คู่สบ โดยฟันที่เหลือใช้งานได้น้อยกว่าระดับประเทศและระดับจังหวัด ตามลำดับ ทำให้เห็นถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องไปถึงปัญหาทันตสุขภาพในระดับเบื้องต้นของกลุ่มวัยก่อนสูงอายุและสูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน¹

อาสาสมัครอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ที่มีบทบาทความสำคัญในองค์ประกอบของงานสาธารณสุขมูลฐานซึ่งรวมถึงเรื่องสุขภาพช่องปากโดยเป็นผู้นำการสร้างสุขภาพเชิงรุกเป็นนักพัฒนานักวิเคราะห์และวางแผนสุขภาพชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตพร้อมกับเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการงานพัฒนาสุขภาพภาคประชาชนร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาครัฐและกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน อสม. มีบทบาทด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก โดยให้ความรู้เกี่ยวกับโรคที่เกี่ยวข้องกับช่องปากเช่น ฟันผุเหงือกอักเสบและแนะนำการเลือกแปรงสีฟันและยาสีฟันที่เหมาะสมการตรวจสุขภาพช่องปากเบื้องต้นคัดกรองผู้ที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยบริการสาธารณสุขกระตุ้นให้ประชาชนดูแลสุขภาพช่องปากเป็นประจำประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทันตแพทย์ ทันตภิบาล เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการทางทันตกรรมรวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพช่องปากให้กับคนในชุมชน²

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้วางแผนส่งเสริมการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง

จังหวัดตรัง ให้มีภาวะทันตสุขภาพที่ดี กระตุ้นให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ได้ตระหนักถึงการดูแลทันตสุขภาพมากขึ้น ใช้เป็นข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุขเพื่อป้องกัน ส่งเสริม และแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จำนวน 1,588 คน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3 ตำบล ในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ได้ตำบลบ่อน้ำร้อน ตำบลบางเป่า และตำบลโคกยาง จำนวน 440 คน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Krejcie และ

Morgan³ ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 205 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยวิธีการใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม จำนวน 38 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง จำนวน 20 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือ แบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยการตรวจสอบเครื่องมือในครั้งนี้พบว่าแบบสอบถามมีค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอปะเหลียน จำนวน 30 คน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) จากการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือราชการขอความร่วมมือไปยังโรงพยาบาลตรัง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจริง ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา รายละเอียดในการตอบแบบสอบถามแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม และดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม เมื่อเก็บข้อมูลครบแล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ใช้สถิติ

เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมานวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่รับรอง SCPHYLIRB-2568/228

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 77.10 และเพศหญิง 47 คน คิดเป็นร้อยละ 22.90 คน มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 49. ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 การศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 50.20 ครอบครัวยังมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000 - 15,000 บาท จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 จำแนกตามประสบการณ์การเป็น อสม. ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 63.40

2. กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีการรับรู้ปัจจัยนำโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 3.82, SD = 0.51$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ และโรคปริทันต์ อยู่ในระดับสูง ($M = 4.55, SD = 0.54$) ด้านการรับรู้ความรุนแรง

ของโรคฟันผุและโรคปริทันต์ อยู่ในระดับสูง ($M = 4.54, SD = 0.51$) ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัวในการดูแลทันตสุขภาพอยู่ในระดับสูง ($M = 4.44, SD = 0.57$) และด้านการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวในการดูแลทันตสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.75, SD = 0.51$)

3. กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีการรับรู้ปัจจัยเอื้อด้านการเข้าถึงบริการและการมีอุปกรณ์การทำ ความสะอาดช่องปาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 4.41, SD = 0.59$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเข้าถึงบริการทางทันตสุขภาพ อยู่ในระดับสูง ($M = 4.39, SD = 0.57$) และด้านการมีอุปกรณ์การทำความสะอาดช่องปากอยู่ในระดับสูง ($M = 4.42, SD = 0.67$)

4. กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยภาพรวมมีการรับรู้ปัจจัยเสริมอยู่ในระดับสูง ($M = 4.29, SD = 0.62$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารในการดูแลทันตสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับสูง ($M = 4.13, SD = 0.80$) และด้านการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม ($M = 4.45, SD = 0.55$)

5. กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยภาพรวมมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองอยู่ในระดับสูง ($M = 4.04, SD = 0.54$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านพฤติกรรมการทำความสะอาดช่องปากอยู่ในระดับสูง ($M = 4.34, SD = 0.69$) และด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก ($M = 3.73, SD = 0.48$)

6. ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยภาพรวมมีค่า

ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.797^{**}$, p -value 0.001) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนปัจจัยนำมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r = 0.353^{**}$, p -value 0.001) ปัจจัยเอื้อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในระดับสูงมาก ($r = 0.761^{**}$, p -value 0.001) และปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในระดับสูงมาก ($r = 0.787^{**}$, p -value 0.001)

สรุปและอภิปรายผล

สมมติฐานปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 ($r = 0.797^{**}$, p -value 0.001) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปณิตา ครองยุทธ และคณะ⁴ ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการ ดูแลช่องปากของผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ในตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปากและการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพของ ผู้สูงอายุป่วยเป็นโรคเบาหวาน ชนิดที่ 6 และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาพร ผุดผ่อง⁴ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุในอำเภอม่วงสามสิบ

จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การเข้ารับบริการทันตกรรม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุในอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาพร ผุดผ่อง⁴ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุในอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากบุคคล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุในอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งแสดงให้เห็นแล้วว่าในแต่ละปัจจัยส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่ดีต่อไปและเมื่อพิจารณารายปัจจัยพบว่าปัจจัยนำด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ และโรคปริทันต์ ด้านการรับรู้ความรุนแรงของโรคฟันผุและโรคปริทันต์ ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพ และด้านการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีการรับรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองนั้นนำไปสู่พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปารีชาติ แยมสี่, สุภาพงษ์พิศ และ อิศริย์ฐิกา ชัยสวัสดิ์ จันทรส่องสุข⁵ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตสุขภาพที่ 6 พบว่าปัจจัยนำด้านรับรู้ปัญหาทันตสุขภาพและการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ของ อสม. ปัจจัยอื่นด้านการเข้าถึงบริการทางทันตสุขภาพและโรคปริทันต์ และด้านการมีอุปกรณ์การทำความสะอาดช่องปากมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุข

ประจำหมู่บ้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ ปุญญพัฒน์ วิษเนศรังสรรค์, วัชรพล วิวรรณ เก่าวพันธ์, ภาณุวัฒน์ ศรีโยธา, กลวัชร บุตรี และคณาธิป ศลาชินหิรัณยกุล⁶ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม พบว่า ปัจจัยอื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก อุปกรณ์ในการทำความสะอาดช่องปาก และการเข้าถึงแหล่งบริการทันตกรรม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.011, 0.024$ ตามลำดับ) จะเห็นได้ว่าหากมีอุปกรณ์การทำความสะอาดช่องปากที่ดีและเพียงพอ รวมทั้งความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งบริการทันตกรรม อาจนำไปสู่แรงจูงใจในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองได้ปัจจัยเสริมด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารในการดูแลสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ และด้านการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ ปุญญพัฒน์ วิษเนศรังสรรค์, วัชรพล วิวรรณ เก่าวพันธ์, ภาณุวัฒน์ ศรีโยธา, กลวัชร บุตรี และคณาธิป ศลาชินหิรัณยกุล⁶ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม พบว่า ปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของ อสม. พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากบุคคล และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.020$ และ 0.003 ตามลำดับ) จะเห็นได้ว่าหากได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน หรือคนรอบข้างที่ดีจะมีพฤติกรรม

การดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองที่ดีไปด้วยและ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก ที่ถูกต้อง จะนำไปสู่การดูแลสุขภาพช่องปากที่ถูกต้อง เหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยนำ พบว่าด้านการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวในการดูแลทันตสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้หรือกิจกรรมเสริมสร้างแรงจูงใจในการเอาชนะอุปสรรค เช่น ขาดเวลา ขาดความรู้ หรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก

2. ปัจจัยเอื้อ การมีอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปากอยู่ในระดับสูง แต่เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเข้าถึงทุกกลุ่มควรมีการแจกจ่ายอุปกรณ์ เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟันไหมขัดฟัน อย่างสม่ำเสมอ หรือมีการสาธิตวิธีใช้ในพื้นที่ชุมชน

3. ปัจจัยเสริม ด้านการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูงแสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างมีบทบาทสำคัญ จึงควรส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม เช่น การอบรมเป็นกลุ่ม การทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่วมกันในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากคณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องหลายท่านอย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.จันทร์จारी เกตุมาโร อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้คำแนะนำ ติดตาม

ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องและชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดีตลอดมาจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช สํารามูจิตต์ อาจารย์ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อาจารย์ ดร.มิ่งขวัญ ศิริโชติ อาจารย์ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และนางสาวภัทราภรณ์ เต็งโรจน์ภาพร หัวหน้าหน่วยหลักสูตรทันตสาธารณสุข วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง ที่กรุณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงข้อคำถามให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ธุรการของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกท่านที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการประสานงานต่างๆ เสมอมาตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษา

ขอบพระคุณบิดามารดาพี่น้อง และผู้เป็นที่รัก ที่ช่วยเป็นกำลังใจสำคัญและให้ความช่วยเหลือเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา รวมทั้งผู้บริหาร พี่ๆ และเพื่อนร่วมงานวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ที่กรุณาและสละเวลาในการให้ข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้ จนทำให้งานวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2566). แผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580 (พิมพ์ครั้งที่1).กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนดดีไซน์.
2. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554. (2554). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 128. ตอนพิเศษ 33 ง. หน้า 1-10.

3. ถาวร มาตัน และ สาโรจน์ นาคจู. (2567). ระเบียบวิธีวิจัยทางสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะสาธารณสุขศาสตร์.
4. สุภาพร ผุดผ่อง. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุในอำเภอม่วงสามสิบจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์. 2563; 4(1): 101-19.
5. ปาริชาติ แยมสี่, สุภา เฟ่งพิศ และอิสริย์ฐิกา ชัยสวัสดิ์ จันทร์ส่องสุข (2567). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตสุขภาพที่ 6. วารสารทันตภิบาล, 35(2), 98 - 1083.
6. ปุณณพัฒน์ วิษเนศรังสรรค์, วิชรพล วิวรรณ เก้าวพันธ์, ภาณุวัฒน์ศรีโยธา, กลวัชร บุตรีและ คณาธิป ศลาชินหิรัณยกุล (2567). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตพื้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. วารสารทันตภิบาล, 35(2), 24 - 36